

Sygn. akt III CZ 179/22

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa W. F. i K. S.
przeciwko Bank Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.
o ustalenie i zapłatę ewentualnie o ustalenie i zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2023 r.
w Izbie Cywilnej w Warszawie,
zażalenia powodów
na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 17 grudnia 2021 r., sygn. akt VI ACa 102/21,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie drugim (II) i pozostawia
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

W. F. i K. F. w pozwie wniesionym przeciwko Bank S.A. z siedzibą w W.
ostatecznie wnieśli o:

1) ustalenie, że określone postanowienia Aneksu nr 1 z 1 września 2008 r.
do umowy o kredyt mieszkaniowy/inwestorski z 25 marca 2008 r. zawartej przez
powodów z pozwanym bankiem oraz innych bliżej wskazanych aneksów do tej
umowy są bezskuteczne wobec powodów;

2) zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) na rzecz powodów kwoty 156 123,10 zł zmienionej na rozprawie na kwotę 139 075, 29 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 14 lutego 2019 r. do dnia zapłaty, ewentualnie o:

3) ustalenie że Aneks nr 1 z dnia 1 września do umowy z 25 marca 2008 r. jest nieważny;

4) zasądzenie od pozwanego solidarnie (ewentualnie łącznie) na rzecz powodów kwoty 19 588,43 zł jako zwrotu świadczeń nienależnych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 14 lutego 2019 r. do dnia zapłaty.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 28 grudnia 2020 r. w sprawie o ustalenie i zapłatę ustalił, że postanowienia art. 301, art. 309 p 3 i art. 7.01 p 4 Aneksu nr 1 z 1 września 2008 r. do umowy z 25 marca 2008 r. pomiędzy powodami a Bankiem S. A. w W., którego następcą prawnym jest pozwany bank, są bezskuteczne wobec powodów i zasądził od pozwanego banku na rzecz powodów łącznie kwotę 139 075,29 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 14 lutego 2019 r. do dnia zapłaty, w pozostałym zakresie oddalił powództwo główne.

Apelację od wyroku z 28 grudnia 2019 r. wniósł pozwany bank.

Wyrokiem z 17 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uwzględniając apelację sprostował zaskarżony wyrok w ten sposób, że w oznaczeniu przedmiotu sporu po słowach „o ustalenie i zapłatę” dodał słowa: „ewentualnie o ustalenie i zapłatę” (pkt I) oraz uchylił zaskarżony wyrok w części tj. w punkcie pierwszym (1) drugim (2) oraz czwartym (4) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania)(pkt II).

Uzasadniając to rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny podniósł, że powodowie jako podstawę faktyczną swych żądań (głównego) i (ewentualnego) powołali twierdzenie o tym, że wskazane przez nich postanowienia umowne w postaci klauzul indeksacyjnych miały charakter nieuczciwy. Zdaniem Sądu taka konstrukcja roszczeń powodów implikowała kolejność ich oceny przez sąd. Wobec jednak oparcia podstawy faktycznej obu roszczeń o ustalenie (głównego i ewentualnego), na nieuczciwości postanowień umownych w postaci klauzul indeksacyjnych,

konieczne było w każdym przypadku rozważenie, jakie znaczenie ma eliminacja postanowień aneksu nr 1 lub uznania, że na skutek eliminacji tych postanowień, nie jest możliwe dalsze wykonywanie umowy. Powodowie w uzasadnieniu pozwu dostrzegli taką konieczność wskazując na trzy teoretycznie możliwe aspekty eliminacji klauzul uznanych za niedozwolone. Zdaniem Sądu Apelacyjnego rozważenie takich aspektów jest konieczne z punktu widzenia samego kontraktu i wzajemnych zobowiązań stron. Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku wskazuje na to, że Sąd Okręgowy takiej analizy nie przeprowadził, co jest istotnym mankamentem, którego na etapie postępowania apelacyjnego nie sposób usunąć wobec wniesienia apelacji wyłącznie przez stronę pozwaną i samej konstrukcji pozwu oraz brzmienia art. 386 § 4 k.p.c. Brak takiej analizy jest jedną z istotnych kwestii objętych zarzutami apelacji. Sąd Apelacyjny ocenił przy tym, że sama ocena wskazanych przez Sąd Okręgowy przyczyn uznania kwestionowanych postanowień Aneksu nr 1 za abuzywne jest prawidłowa, ale niewystarczająca w kontekście art. 385¹ § 2 k.c. Z tych względów Sąd Apelacyjny uznał, że konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Zażalenie na wyrok Sądu Apelacyjnego z 17 grudnia 2017 r. złożyli powodowie. Zarzucili naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku w części kasatoryjnej (pkt II).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok Sądu pierwszej instancji oraz przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12; z 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12; z 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13; z 5 marca 2015 r., V CZ 126/14).

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, postanowienie Sądu Najwyższego z 5 marca 2015 r., V CZ 126/14). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12), przy założeniu jednak, że sąd, przyjmując przedawnienie dochodzonego roszczenia, nie zbadał uprzednio jego istnienia.

Powołana przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku okoliczność w postaci braku wystarczającego rozważenia wpływu uznania za niedozwolone określonych postanowień umownych na możliwość dalszego wykonywania umowy nie daje podstaw do przyjęcia, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji kontynuuje – w granicach zaskarżenia – merytoryczne rozpoznawanie sprawy (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07). W związku z tym jest władny i zobligowany dokonać oceny skutków prawnych uznania pewnych postanowień umownych za abuzywne dla dalszego bytu prawnego umowy zawierającej takie postanowienia dla celów rozstrzygnięcia sprawy.

W sytuacji, w której Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę, zmienia bądź uzupełnia ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji względnie uzupełnia przyjęte przez ten sąd oceny prawne, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji) oraz dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji) nie zostaje naruszone (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 marca 2003 r., SK 8/02, postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 14 maja 2013 r., Ts 216/12).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

